

Γιάννης Σμυρλής - Σωφρόνης Παπαδόπουλος

Η επέτειος των 100 χρόνων της Οκτωβριανής Επανάστασης –του πιο σημαντικού πολιτικού γεγονότος του προηγούμενου αιώνα τουλάχιστον- αποτελεί όπως είναι φυσικό ήδη, από το ξεκίνημα κιόλας του έτους μια αφορμή για αναστοχασμό και προβληματισμό πάνω στα ζητήματα στρατηγικής και τακτικής για όλο το φάσμα της αριστεράς, και περισσότερο γι' αυτούς που τοποθετούν τον εαυτό τους στο κομμουνιστικό/αντικαπιταλιστικό στρατόπεδο. Κάτι τέτοιο είναι κατ' αρχήν παραπάνω από καλοδεχούμενο. Το αντικείμενο του κειμένου του Δ. Μπελαντή με τίτλο «Το ίχνος του Οκτώβρη σήμερα – μεγαλείο και τραγωδία μιας μεγάλης επανάστασης», που δημοσιεύτηκε στο site pandiera.gr, είναι η αποτίμηση του επαναστατικού 1917 στη Ρωσία, η εξέλιξη και ο εκφυλισμός του πρώτου εργατικού κράτους και τα συμπεράσματα που βγαίνουν για το σήμερα. Ωστόσο, στο άρθρο αυτό συναντήσαμε πολλά από τα γνωστά ιδεολογήματα που κατά καιρούς προωθούνται μέσα στο κίνημα, τα οποία όχι μόνο δεν προσφέρουν κάτι από την άποψη της εποικοδομητικής κριτικής, αντίθετα προκαλούν περαιτέρω σύγχυση στις γραμμές του εργατικού κινήματος.

Η γραφειοκρατικοποίηση της ΕΣΣΔ - οι απόψεις των ηγετών των Μπολσεβίκων

Μετά από μία σύντομη αναφορά στη συνεισφορά της «λενινιστικής τομής» σε σχέση με το τσάκισμα του αστικού κράτους και την οικοδόμηση στη θέση του ενός προλεταριακού βασισμένου στην πλήρεια δημοκρατία, τη συμμετοχή των μαζών στην πολιτική και στον εργατικό έλεγχο, ο Δ. Μπελαντής αναφέρει: «Οι πρακτικές απόψεις και κατευθύνσεις του Λένιν για την σοσιαλιστική οικοδόμηση- μετά το «Κράτος και Επανάσταση» και στην διάρκεια της σύντομης ηγεσίας του ως το 1922- διαφέρουν και αποκλίνουν σημαντικά από τις γενικές αρχές του “Κράτος και Επανάσταση”.[...]. **Οι κατοπινές αυταρχικότερες και γραφειοκρατικότερες αντιλήψεις του Λένιν** βρίσκουν σαφή έκφραση στα έργα του «Τα άμεσα καθήκοντα της σοβιετικής εξουσίας» 1918), «Για τα μικροαστικά παιδιαρίσματα» (1918), «Ο φόρος σε είδος» (1921). Επίσης, βρίσκουν έκφραση στην συλλογική απόφαση των Μπολσεβίκων να «σκληρύνουν» εσωτερικά το κόμμα τους και να καταργήσουν την ύπαρξη τάσεων και οργανωμένων ομάδων εντός αυτού (10ο Συνέδριο Μπολσεβίκων, Μάρτιος 1921). Οι αντιλήψεις αυτές συγκρούονται, όμως, στην σκέψη του Λένιν με τον ήδη συνειδητοποιημένο από αυτόν σοβαρό κίνδυνο του γραφειοκρατισμού και τον ήδη παραμορφωμένο γραφειοκρατικά χαρακτήρα της σοβιετικής εξουσίας (βλ. σε «Κάλλιο λιγότερα και καλύτερα», 1923).

Οι ιδιαίτερες δυσκολίες του Εμφυλίου και της σοσιαλιστικής οικοδόμησης σε μια σχετικά καθυστερημένη και διαλυμένη από τον πόλεμο χώρα, η ιμπεριαλιστική περικύκλωση και η αποτυχία της επανάστασης στη Δύση ως το 1923, υπήρξαν **σοβαροί παράγοντες** που εξηγούν αυτήν την συγκεντρωτικότερη και αυταρχικότερη μεταστροφή των αντιλήψεων του Λένιν και των Μπολσεβίκων μετά το 1918. Όμως, αυτός ο

συλλογισμός ποτέ δεν υπήρξε επαρκής και τελέσφορος από μόνος του. Επειδή, ακριβώς, στέκεται **στους συγκυριακούς ιστορικούς καθορισμούς** (που τέτοιου τύπου υπάρχουν, κατά κανόνα, σε κάθε συγκυρία επαναστατικού εμφυλίου πολέμου) και **δεν βλέπει την συνέχειά τους με τον ίδιο τον ιδεολογικό σχηματισμό των Μπολσεβίκων στη γέννηση και την διαλεκτική εξέλιξή του.**»

Και παρακάτω: «Τα παραπάνω κείμενα του Λένιν αλλά και άλλα κείμενα της εποχής, όπως του Λ. Τρότσκι («Τρομοκρατία και Κομμουνισμός-απάντηση στον Καρλ Κάουτσκι», 1918), μεταξύ του 1918 και του 1921, ή αργότερα (1923) τα κείμενα του Πρεομπραζένσκι για την «νέα οικονομία» και την «σοσιαλιστική πρωταρχική συσσώρευση», είναι απολύτως συγκεντρωτικά και **αρνητικά, από θέση αρχής, για τα πρωτοπόρα πειράματα του εργατικού ελέγχου με την έννοια της συλλογικής αυτοδιεύθυνσης των εργοστασίων, και υπέρ καθαρά της μονοπρόσωπης διεύθυνσης από διευθυντές-αστούς ειδικούς ή διευθυντές διορισμένους από το κόμμα.**

Είναι κείμενα, τα οποία θαυμάζουν απεριόριστα τον αμερικάνικο ταιυλορισμό ως «επίτευγμα του καπιταλισμού» και την εργασιακή μονότονη αλλοτρίωση μέσω αυτού, εξυμνούν τον γερμανικό «κρατικό καπιταλισμό» (γερμανική πολεμική οικονομία) του 1916-1917, εξυμνούν την ατσάλινη πειθαρχία στο εργοστάσιο και την πλήρη συγκεντροποίηση της βιομηχανικής παραγωγής υπό τις διαταγές πολύ λίγων παραγωγικών ηγετών («Τα άμεσα καθήκοντα...»).. Με λίγα λόγια, **είναι κείμενα αντικειμενικά «τεχνοκρατικά», παραγωγίστικα και, κατά μια στρατηγικότερη έννοια, φιλοκαπιταλιστικά»**[1].

Για το Δ. Μπελαντή λοιπόν η πλήρης απομόνωση του πρώτου Σοβιετικού κράτους, η ισοπέδωση της οικονομίας (κατρακύλησε σε επίπεδα χαμηλότερα της προπολεμικής περιόδου), καθώς και η μακροχρόνια αντιπαράθεση με τους ιμπεριαλιστές και τους Λευκούς εξηγούν κατά ένα μικρό μέρος το πρόβλημα, αλλά σε καμία περίπτωση δεν είναι ο βασικός λόγος για μια σειρά αποφάσεις των μπολσεβίκων εκείνη την περίοδο. Η κύρια αιτία είναι η μεταστροφή των απόψεων της ηγεσίας των μπολσεβίκων και ειδικά των Λένιν και Τρότσκι προς «γραφειοκρατικότερες και αυταρχικότερες απόψεις» και ο απεριόριστος θαυμασμός τους προς τον καπιταλισμό! Προχωράει μάλιστα ακόμα περισσότερο βρίσκοντας τη ρίζα αυτών των αντιλήψεων «**στον ίδιο τον ιδεολογικό σχηματισμό των Μπολσεβίκων στη γέννηση και τη διαλεκτική εξέλιξή του!**»

Οι απόψεις του Δ. Μπελαντή για την γραφειοκρατία, τη γέννησή της κλπ, δεν έχουν καμιά σχέση με την πραγματικότητα. Είναι αλήθεια ότι ο Λένιν είναι αυτός που πρώτος θα μιλήσει για το φαινόμενο της γραφειοκρατίας στο άρθρο του (Μάρτης 1923), *Καλύτερα Λιγότερα αλλά Καλύτερα*^[2], εντοπίζοντάς την στην πολιτισμική καθυστέρηση των μαζών της Ρωσίας στις πόλεις και την επαρχία, και στις μεγάλες αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού στη Ρωσία που δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στο μεγάλο διασκορπισμό των παραγωγών. Ο Τρότσκι στο βιβλίο του (Δεκέμβρης 1923), *Η Νέα πορεία*^[3], θα συνεχίσει την ανάλυση του Λένιν αλλά και

θα την ξεπεράσει. Ο Τρότσκι έδινε έμφαση στο γεγονός ότι η γραφειοκρατικοποίηση δεν ήταν απλώς το άθροισμα των κακών συνηθειών των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά τον χαρακτήριζε σαν ένα κοινωνικό φαινόμενο, ένα ορισμένο σύστημα διαχείρισης ανθρώπων και πραγμάτων. Κεντρικό χαρακτηριστικό αυτού του φαινομένου ήταν το ότι ο κρατικός μηχανισμός απορροφούσε ένα σημαντικό κομμάτι των πιο δραστήριων κομματικών στοιχείων και με αυτόν τον τρόπο επηρεαζόταν το ίδιο το Μπολσεβίκικο κόμμα. Η αυξανόμενη κυριαρχία του κρατικού μηχανισμού εντός του κόμματος και η εγκαθίδρυση ενός συστήματος διορισμών το οποίο περιόριζε την δημοκρατική διαπάλη και χώριζε την παλαιά στελεχική φρουρά από την νεότερη γενιά. Και επιπλέον η ανάπτυξη αυτών των χαρακτηριστικών δημιουργούσε τον κίνδυνο γραφειοκρατικού εκφυλισμού ακόμα και για την παλαιά γενιά των στελεχών. Έτσι η γραφειοκρατία, δεν ήταν μόνο η επιβίωση του προηγούμενου καθεστώτος, η διατήρηση κάποιων γνωρισμάτων της προηγούμενης κατάστασης στην πορεία της σταδιακής εξαφάνισής τους, αλλά η εμφάνιση ενός νέου ουσιαστικά φαινομένου, το οποίο αναπτυσσόταν ως αποτέλεσμα των νέων αναγκών, των νέων λειτουργιών και των νέων δυσκολιών και λαθών του κόμματος.

Στο βιβλίο του, *Η νέα Πορεία*, όπως και σε άλλα κείμενα εκείνης της εποχής ο Τρότσκι δεν συνέδεε τη γραφειοκρατία με το σταλινισμό. Μετά την επικράτηση του Στάλιν και την ενίσχυση των γραφειοκρατικών παραμορφώσεων του πρώτου εργατικού κράτους ο Τρότσκι θα εμβαθύνει ακόμη περισσότερο την ανάλυσή του για τη γραφειοκρατία. Στο βιβλίο του, *Η Τρίτη διεθνής μετά τον Λένιν*^[4], το οποίο γράφτηκε το 1928 και είναι το σημαντικότερο κείμενο της **δεύτερης φάσης** της ανάπτυξης της ανάλυσής του για τη γραφειοκρατία. Στο έργο αυτό ο Τρότσκι συνδέει για πρώτη φορά τόσο ξεκάθαρα την ήττα της Αριστερής Αντιπολίτευσης και τον θρίαμβο της σταλινικής γραφειοκρατίας με την πτώση της παγκόσμιας ταξικής πάλης και ειδικά στις ήττες της Γερμανικής Επανάστασης του 1923 και της Κινεζικής Επανάστασης του 1927. Αυτές οι ήττες σήμαιναν μια μετατόπιση των παγκόσμιων συσχετισμών δύναμης προς όφελος του κεφαλαίου, αναπόφευκτα αύξησαν τις πιέσεις πάνω στην εργατική τάξη και στο ίδιο το Μπολσεβίκικο κόμμα μέσα στην Ρωσία.

Η ερμηνεία της σταλινικής γραφειοκρατίας από τον Τρότσκι, μετά το 1933, την άνοδο του φασισμού στη Γερμανία και την καταστροφική πολιτική της Κομιντέρν πέρασε μέσα από μία νέα **τρίτη** φάση συστηματικής διερεύνησης και μεγαλύτερης ανάλυσης συνολικά και όχι στο πλαίσιο ανάλυσης άλλων ζητημάτων. Το ολοκληρωμένο έργο αυτής της περιόδου όπου παρουσίασε τις βασικότερες θέσεις για την ανάλυσή του για το σταλινισμό είναι, *Η Ταξική Φύση της Σοβιετικής Ένωσης*^[5] (1933). **Τέσσερις είναι οι βασικότερες** θέσεις που έμελε να αποτελέσουν την βάση της σκέψης του μέχρι και την δολοφονία του το 1940 στο Μεξικό.

1. Μέσα στη Σοβιετική Ένωση, η σταλινική γραφειοκρατία έπαιζε έναν διπλό και αντιφατικό ρόλο: ήταν εχθρική προς την Σοβιετική εργατική τάξη, από την οποία είχε υφαρπάξει την εξουσία αλλά και προς την παγκόσμια αστική τάξη, η οποία επιδίωκε να ισοπεδώσει όλα τα κεκτημένα της Οκτωβριανής επανάστασης και να επαναφέρει τον καπιταλισμό στη Ρωσία. Υπό αυτή την έννοια εξακολουθούσε να

λειτουργεί ως «κεντριστική» δύναμη. Έτσι, η σταλινική γραφειοκρατία μπορεί μεν να μην αποτελούσε πια μία παγκόσμια επαναστατική δύναμη, διατηρούσε όμως έως ένα βαθμό τον προοδευτικό της ρόλο αποτελώντας τον εγγυητή των κοινωνικών κατακτήσεων της προλεταριακής επανάστασης.

2. Ο Σταλινισμός αντιπροσώπευε την εξουσία ενός γραφειοκρατικού στρώματος, το οποίο αναδεικνυόταν και παρασιτούσε επί της εργατικής τάξης, μη αποτελώντας όμως μία νέα τάξη. Αυτό το στρώμα δεν είχε κάποιον ανεξάρτητο δομικό ρόλο στην διαδικασία της παραγωγής, αλλά τα οικονομικά της προνόμια προέρχονταν από την πολιτική εξουσία που είχε σφετεριστεί από τους άμεσους παραγωγού μέσα στα πλαίσια των εθνικοποιημένων/κρατικοποιημένων σχέσεων ιδιοκτησίας.

3. Η μορφή με την οποία λειτουργούσε το σταλινικό καθεστώς τυπικά παρέμεινε αυτή ενός εργατικού κράτους, ακριβώς **μόνο και μόνο** επειδή διατηρήθηκαν οι σχέσεις ιδιοκτησίας που είχαν κατακτηθεί το 1917 μετά από την κατάργηση του αστικού καθεστώτος και των φεουδαρχικών υπολειμμάτων. Η γραφειοκρατία και η δυνατότητα της να νομιμοποιεί τον ρόλο της ως πολιτικής «κάστας» βασιζόταν στο ότι «υπερασπιζόταν» αυτές τις σχέσεις ιδιοκτησίας. Για αυτό τον λόγο ο Τρότσκι απέρριπτε και τις δύο εναλλακτικές ερμηνείες του Σταλινισμού: ότι αντιπροσώπευε κάποιας μορφής «κρατικό καπιταλισμό» ή ότι αποτελούσε «γραφειοκρατικό κολεκτιβισμό», ερμηνείες οι οποίες είχαν κάποια απήχηση στο εργατικό κίνημα κατά την δεκαετία του 1930 (είχαν αναδειχθεί εντός της Δεύτερης Διεθνούς κατά την διάρκεια του Εμφυλίου πολέμου) ή και αργότερα. Ακόμη, η σκληρή αυταρχική στάση που είχε η σταλινική αστυνομία και ο διοικητικός μηχανισμός απέναντι στο σοβιετικό προλεταριάτο, στην αντιπολίτευση **δεν άλλαζαν** την φύση του εργατικού κράτους. Ούτε βέβαια αυτό σήμαινε ότι επειδή η ΕΣΣΔ ήταν ένα εκφυλισμένο εργατικό κράτος, ότι ήταν και μια **πραγματική δικτατορία του προλεταριάτου**.

4. Σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση, οι Μαρξιστές και οι αγωνιστές του εργατικού κινήματος έπρεπε να έχουν μία διμέτρη στάση απέναντι στη ΕΣΣΔ. Η πιθανότητα αυτό-μεταρρύθμισης ή ειρηνικής αλλαγής του Σταλινικού καθεστώτος εντός της ΕΣΣΔ είχε πλέον κλείσει, καθώς μόνο μέσω μίας **επαναστατικής ανατροπής από τα κάτω**, η οποία θα κατάστρεφε ολόκληρο τον μηχανισμό που εγγυούταν τα προνόμια και την καταπίεση θα μπορούσε να ανατραπεί η σταλινική εξουσία εξασφαλίζοντας την επιβίωση των κοινωνικών σχέσεων ιδιοκτησίας στο πλαίσιο της προλεταριακής δημοκρατίας. Αυτή η επανάσταση θα ήταν **πολιτική επανάσταση** και όχι κοινωνική, μια που δεν επρόκειτο να ανατρέψει τις κοινωνικές σχέσεις. Από την άλλη μεριά, όφειλαν να **υπερασπιστούν** την εδαφική ακεραιότητα του Σοβιετικού κράτους και να καταγγείλουν τις εκδηλώσεις επιθετικότητας ή τα σχέδια εισβολής της παγκόσμιας αστικής τάξης. Στην αντιπαράθεση με αυτόν τον εχθρό, οι επαναστάτες σοσιαλιστές όφειλαν να παρέχουν αποφασιστικά την άνευ όρων αλληλεγγύη τους στην ΕΣΣΔ, καθώς αντιπροσώπευε τις αντικαπιταλιστικές και σοσιαλιστικές κατακτήσεις της Οκτωβριανής Επανάστασης. Πάνω σ' αυτό το σημείο ήταν εξαιρετικά κατηγορηματικός: *«Κάθε πολιτική τάση που κουνάει απελπισμένα το χέρι της ενάντια στην Σοβιετική Ένωση, κάτω από το πρόσχημα του “μη-προλεταριακού” της χαρακτήρα, διατρέχει τον κίνδυνο να γίνει το παθητικό όργανο του ιμπεριαλισμού»***[6]**.

Αυτές οι 4 βασικές θέσεις αποτέλεσαν το πυρήνα για το μνημειώδες έργο του, *Η Προδομένη Επανάσταση***[7]** (1936), όπου ο Τρότσκι παρουσίασε μία πανοραμική έρευνα των οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικών και των πολιτιστικών δομών της ΕΣΣΔ των μέσων της δεκαετίας του 30', συνδυάζοντας μ' ένα εξαιρετικό τρόπο-γνωστό από τον Μαρξ-, εκτεταμένο εμπειρικό υλικό με μία βαθύτερη θεωρητική θεμελίωση για την ανάλυση του Σταλινισμού. Η σημαντική προσθήκη που κάνει στην Προδομένη Επανάσταση, είναι η συμβολή της έννοιας της *«σπανιότητας των πόρων»***[8]** για τη γέννηση της γραφειοκρατίας που αναλύεται παρακάτω. Μετά την Προδομένη Επανάσταση σε μια σειρά άρθρων πολεμικής**[9]** θα ολοκληρώσει τη θεωρία του για τον Σταλινισμό.

Ο Τρότσκι είναι κατηγορηματικός: Παρά τα θεαματικά αποτελέσματα των πενταετών πλάνων, προειδοποιούσε πως η παραγωγικότητα της εργασίας παρέμενε ακόμη πίσω συγκριτικά με τον Δυτικό καπιταλισμό, μία διαφορά η οποία ουδέποτε δεν θα έκλεινε παρά μόνο αν γινόταν μία στροφή προς την

ποιοτική ανάπτυξη, κάτι που η κακοδιοίκηση της γραφειοκρατίας εμποδίζει. Αυτή η προειδοποίηση του Τρότσκι επιβεβαιώθηκε από το γεγονός ότι πράγματι η ποιότητα των προϊόντων της ΕΣΣΔ ήταν κακή και σε κάθε περίπτωση κατώτερη από τα παραγόμενα στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Αυτή η άποψη του Τρότσκι στηρίζονταν στη γνωστή θέση του ότι σε συνθήκες εθνικοποιημένης οικονομίας η ποιότητα **προϋποθέτει** μία δημοκρατία παραγωγών και καταναλωτών, την ελευθερία της κριτικής και την ύπαρξη πρωτοβουλιών.

Η ανάλυση της γραφειοκρατίας από τον Τρότσκι αποτελεί μια σημαντική συμβολή/τομή στον Μαρξισμό, ανάλογη με τη θεωρία της Διαρκούς Επανάστασης, την καθοριστική συμβολή του στη νίκη της Οκτωβριανής επανάστασης και στον Εμφύλιο Πόλεμο, της πάλης ενάντια στον Σταλινισμό και τη δημιουργία της Αριστερής Αντιπολίτευσης, της θεωρίας της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας και της οικοδόμησης της 4ης Διεθνούς. Η ερμηνεία του για τη φύση της σταλινικής γραφειοκρατίας στηρίχθηκε στις ερμηνείες που δόθηκαν από τους Μαρξ, Ένγκελς και Λένιν για τους διάφορους τρόπους παραγωγής, τις μορφές μετάβασης από το ένα σύστημα στο άλλο και τη συμπεριφορά των ταξικών και πολιτικών δυνάμεων. Αυτός ήταν ο λόγος που ο Τρότσκι επέμενε σταθερά στην ανάλυσή του για τις σχέσεις ανάμεσα στην γραφειοκρατία και την εργατική τάξη, ότι θα έπρεπε να παρθούν υπόψη ιστορικά παλαιότερες σχέσεις όπως ανάμεσα στην απολυταρχία και την αριστοκρατία ή τον φασισμό με την αστική τάξη. Επίσης, γι' αυτό επέμενε ότι η νέα επανάσταση θα είχε ένα πολιτικό χαρακτήρα του τύπου του 1830 ή 1948 και όχι του 1789.

Η μαρξιστική μεθοδολογία και ο τεράστιος πλούτος κοινωνιολογικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών στοιχείων που χρησιμοποίησε στη θεωρία του και ιδιαίτερα στο βιβλίο του, *Η Προδομένη Επανάσταση*, καθιστούν την ανάλυση του ασυναγώνιστη σε σχέση με ανάλογες ερμηνείες του σταλινικού φαινομένου στα πλαίσια της αριστεράς όλων των αποχρώσεων. Απέφυγε τις αναλύσεις δημοσιογραφικού χαρακτήρα ή ρηχά και ασθενή θεωρητικά κατασκευάσματα περί «νέων τάξεων», «νέων τρόπων παραγωγής» κ.ά., που συχνά οδηγούσαν σε αντιφατικά ή και αντιδραστικά αποτελέσματα. Απόπειρες ανάλυσης του σταλινισμού από τους Κάουτσκι[10], Σάχτμαν, Μπάρναμ, Τόνι Κλίφ...Μπετελέμ[11] ή και ακόμη νεότερες είναι **εξαιρετικά** ανεπαρκείς και φτωχές και με καμία έννοια δεν αποτελούν μια **ολοκληρωμένη** θεωρία για τη γραφειοκρατία.

Τέλος, κάτι που είχε και έχει πολύ σημαντική πολιτική σημασία, η ανάλυση του Τρότσκι για τη σταλινική γραφειοκρατία είχε μια εντυπωσιακή **πολιτική ισορροπία** ανάμεσα στην αντιφατική φύση της. Το κομβικό σημείο αυτής της ισορροπίας ήταν προφανώς η θέση του ότι η ΕΣΣΔ παρέμενε σε τελευταία ανάλυση ένα εκφυλισμένο εργατικό κράτος. Αυτό, από τη μια μεριά εμπόδισε τον ίδιο, τη σχολή σκέψης και το κίνημα της 4ης Διεθνούς που δημιούργησε να χειροκροτούν, τα εγκλήματα του Σταλινισμού ενάντια στον Μαρξισμό, στους κομμουνιστές και τους αγωνιστές εργατικού κινήματος, όπως έκαναν τα σταλινικά ΚΚ αλλά και πολλοί άλλοι που τώρα παρουσιάζονται με το ρεύμα των επικριτών. Και από την άλλη μεριά, η απόρριψη των «ερμηνειών» του «κρατικού καπιταλισμού» και του «γραφειοκρατικού κολεκτιβισμού» προφύλαξε από τη δυσκολία καθορισμού στάσης απέναντι στην ΕΣΣΔ, από αντιφατικές, τραγελαφικές και αντιδραστικές θέσεις στις οποίες κατέληγαν οι υπερασπιστές των παραπάνω θεωριών[12]. Ακόμη, η **στερεότητα** της ανάλυσής του και η επιμονή με την οποία ο Τρότσκι υπερασπίστηκε την θεωρία του για τον Σταλινισμό, εξόπλισε την 4η Διεθνή ώστε να αναλύσει παρόμοια φαινόμενα και **προστάτεψε** όλο το κομμουνιστικό και εργατικό κίνημα από το ενδεχόμενο όχι μόνο μιας αντιδραστικής επαναξιολόγησης του Σταλινισμού-ειδικά μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και των χωρών του «υπαρκτού σοσιαλισμού»-αλλά και της Οκτωβριανής Επανάστασης.

Αυτή είναι η εξήγηση για την γραφειοκρατία και όχι η μεταστροφή στις πεποιθήσεις κάποιων εκ των μεγαλύτερων επαναστατών που γνώρισε ποτέ η ανθρωπότητα. Οι μπολσεβίκοι –σε αντίθεση με τους σύγχρονους κριτές τους-παρά τα όποια λάθη μπορεί να τους καταλογίσει κάποιος, είχαν ένα αδιαμφισβήτητο προτέρημα: Έλεγαν τα πράγματα με το όνομά τους: Με αυτήν την έννοια, δεν υπάρχει κανένας θαυμασμός και εξύμνηση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής στη Δυτική Ευρώπη. Υπάρχει όμως-πριν ακόμα την επανάσταση, μετά από αυτήν, ακόμα και στα κείμενα της Αριστερής Αντιπολίτευσης- η παραδοχή του γεγονότος ότι ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής, με ιστορία και εμπειρία ενός αιώνα, με επέκταση σε όλον τον πλανήτη, με τεχνογνωσία και σύγχρονη βιομηχανία που αποτελούσε όνειρο θερινής νυκτός για τη Ρωσία, ήταν εκείνη τη στιγμή πολύ ανώτερος από αυτόν που είχε εκείνη την εποχή η σοβιετική Ρωσία και από αυτό που θα μπορούσε να αποκτήσει σε βάθος χρόνου αν η απομόνωσή της παρέμενε. Και με αυτήν την έννοια η βιομηχανία στη Ρωσία έπρεπε να πάρει (ή ακόμα και να «αντιγράψει») τα καλύτερα στοιχεία της βιομηχανικής (αλλά και αγροτικής) οργάνωσης της Δύσης. Δεν υπάρχει δηλαδή καμιά άρνηση της αρχής ότι ο σοσιαλισμός είναι ένα ανώτερο-οικονομικά και κοινωνικά-σύστημα από τον καπιταλισμό, αλλά αυτό θα φανεί μόνο όταν επικρατήσει παγκόσμια και καταφέρει να ξεπεράσει στην πράξη τον καπιταλισμό στην παραγωγικότητα της εργασίας. Από εδώ προκύπτει και η ανάγκη για άμεση επέκταση της επανάστασης τουλάχιστον σε έναν αριθμό ανεπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών, στην οποία επέμεναν όλοι οι ηγέτες της επανάστασης πριν την εισαγωγή της αντεπαναστατικής θεωρίας του «Σοσιαλισμού σε μία μόνο χώρα». **Αυτή είναι και η βασικότερη αφετηρία του διεθνισμού.** Όποιος δεν το καταλαβαίνει αυτό και υποβιβάζει τον προλεταριακό διεθνισμό απλώς σε μια ηθική αρχή των επαναστατών, μάλλον δεν τον κατανόησε επαρκώς...

Όσον αφορά την «αρνητική από θέση αρχής» στάση των Μπολσεβίκων στον εργατικό έλεγχο, η οποία μάλιστα σύμφωνα με τον Δ. Μπελαντή ξεκινάει ήδη από το 1918, αρκεί να παραθέσουμε ένα απόσπασμα από την απόφαση του 3ου συνεδρίου της ΚΔ (πραγματοποιήθηκε το 1921): «*Τα συνδικάτα πρέπει να αγωνιστούν ενάντια στο κλείσιμο των εργοστασίων και να απαιτήσουν να έχουν οι εργάτες το δικαίωμα να ερευνήσουν τις αιτίες του κλεισίματος.[...]*»

«*Η κατάληψη του εργοστασίου και η συνέχιση της παραγωγής παρά τη θέληση του εργοδότη αποτελούν κι αυτά μορφές αγώνα ενάντια στο μαζικό κλείσιμο των επιχειρήσεων και τις περικοπές μισθών.[...]*»

«*Στην περίοδο που έρχεται, όλος ο οικονομικός αγώνας της εργατικής τάξης πρέπει να διεξάγεται γύρω από το σύνθημα του εργατικού ελέγχου στην παραγωγή.[...]*»^[13]. Πώς είναι δυνατόν οι μπολσεβίκοι να είναι –από θέση αρχής μάλιστα- ενάντια στον εργατικό έλεγχο και ταυτόχρονα να παροτρύνουν προς αυτήν τη συνθηματολογία και κυρίως προς αυτήν την πρακτική τους εργαζόμενους όλου του κόσμου, είναι μάλλον ανεξήγητο.

Το μπολσεβίκικο κόμμα μετά τον Λένιν

Το πρώτο αυτό κομμάτι του κειμένου αποτελεί μια παραλλαγή –σερβιρισμένη βέβαια από «τα αριστερά»- του γνωστού ιδεολογήματος ότι δήθεν τα αποκρουστικά σταλινικά-γραφειοκρατικά καθεστώτα του «υπαρκτού» σοσιαλισμού έχουν τις ρίζες τους στον ίδιο τον μπολσεβικισμό, και κατ' επέκταση –πράγμα που δεν γράφεται αλλά εκεί οδηγεί- στον ίδιο τον μαρξισμό. Από κει και πέρα ο Δ. Μπελαντής αποφαινεται ότι και η συνέχεια του μπολσεβικισμού, δηλαδή η Αριστερή Αντιπολίτευση και ο τροτσκισμός «κουβαλάν» τα ίδια ψεγάδια. Και το πρώτο βήμα γι' αυτό είναι η γνωστή εξίσωση «τροτσκισμού» και «σταλινισμού» η οποία έχει επιχειρηθεί αμέτρητες φορές από αστούς αναλυτές. Συγκεκριμένα διαβάζουμε στο κείμενο:

«Ο σταλινισμός αποτέλεσε επιδείνωση αλλά και επιβεβαίωση αυταρχικών τάσεων στους Μπολσεβίκους, που προϋπήρχαν αυτού. Στο ζήτημα της πολιτικής δημοκρατίας στην σοβιετική επαναστατική κοινωνία, της δημοκρατίας στα συνδικάτα, της δημοκρατίας και της εργατικής παρέμβασης στην παραγωγή, **οι σταλινικοί και οι τροτσκιστές**, οι βασικές

δηλαδή διάδοχες μορφές του μπολσεβικισμού το 1923, πολύ κατώτερες και οι δύο από τον λενινισμό του Λένιν, **δεν παρουσιάζουν καμία ουσιαστική διαφορά μεταξύ τους**. Υπολογίσιμη διαφορά παρουσιάζουν στο ζήτημα της δημοκρατίας μέσα στο κόμμα (κείμενο των «46» Μπολσεβίκων τον Οκτώβριο 1923) και στο ζήτημα «εθνική μόνο οικοδόμηση ή στήριξη/επέκταση της διεθνούς επανάστασης», ζητήματα πολύ σημαντικά από μόνα τους, όχι όμως και τα απολύτως πιο σημαντικά για την καθημερινότητα της εργατικής τάξης στη Ρωσία.»

Θα απαντήσουμε όσο πιο συνοπτικά γίνεται σε μια σειρά από ιστορικές και πολιτικές ανακρίβειες που περιέχονται σε αυτήν την παράγραφο:

α) Απ' όσο γνωρίζουμε κι έχοντας σαν οδηγό την «Προδομένη Επανάσταση» του Λέον Τρότσκι -την πληρέστερη ανάλυση του γραφειοκρατικού εκφυλισμού της ΕΣΣΔ - αυτό που ιστορικά ονομάστηκε «Σταλινισμός» είναι η πολιτική έκφραση των ιδιαίτερων συμφερόντων της σοβιετικής γραφειοκρατίας. Τα-πολύ σημαντικά φυσικά-ιδιαιτέρα χαρακτηριστικά της (αυταρχισμός, κατάπνιξη οποιασδήποτε αντιπολιτευτικής φωνής, πογκρόμ, γκούλαγκ, δίκες-παρωδία κλπ) πήγαζαν ακριβώς από την ανάγκη να διατηρήσουν το υπάρχον status quo, να κρατήσουν την ΕΣΣΔ «μπλοκαρισμένη» ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό, έτσι ώστε να διατηρήσουν τα προνόμια τους. Αλλά ακόμα και σε άλλες -λανθασμένες κατ' εμάς- αναλύσεις του εκφυλισμού του πρώτου εργατικού κράτους (όπως, π.χ., των υποστηρικτών της θεωρίας του κρατικού καπιταλισμού του Τόνι Κλιφ), υπάρχει μία σαφής αντιστοίχιση των πολιτικών επιλογών της γραφειοκρατίας (σύμφωνα με αυτούς αποτελούσε μία νέα εκμεταλλεύτρια τάξη) με τη διατήρηση ή διαιώνιση των υλικών της συμφερόντων. Χωρίς αυτήν την προσέγγιση, η οποιαδήποτε προσπάθεια εξήγησης του φαινομένου όχι απλά δεν μπορεί να χαρακτηριστεί μαρξιστική, αλλά δεν πατάει και σε απολύτως καμία βάση. Ο Δ. Μπελαντής, αποδίδει όπως φαίνεται από το παραπάνω κομμάτι την τραγική πορεία της ΕΣΣΔ στις «αυταρχικές τάσεις των Μπολσεβίκων».

β) Για το αν οι σταλινικοί και οι τροτσκιστές παρουσίαζαν ή όχι κάποια ουσιαστική διαφορά στο ζήτημα της δημοκρατίας στα συνδικάτα και στην παραγωγή, υπάρχουν αμέτρητα ντοκουμέντα της Αριστερής Αντιπολίτευσης που το μαρτυρούν. Για να σταθούμε μόνο σε ένα, προτρέπουμε τον κάθε αγωνιστή να διαβάσει την «Πλατφόρμα της Ενωμένης Αντιπολίτευσης» του 1927[14]. Επειδή θεωρούμε απίθανο ο Δ. Μπελαντής να αγνοεί ένα τόσο γνωστό και σημαντικό ντοκουμέντο (όπως και δεκάδες άλλα κείμενά του ίδιου του Λ. Τρότσκι), μάλλον σκόπιμα συσκοτίζει τα πράγματα.

γ) Τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η ΕΣΣΔ, αποτελούν ένα προς ένα αιτίες της γραφειοκρατικοποίησης του κράτους -χωρίς αυτό σε καμία περίπτωση να σημαίνει ότι οδηγούσαν νομοτελειακά σε αυτήν. Με αυτήν την έννοια ένας διαχωρισμός του τύπου «το ζήτημα της δημοκρατίας στα συνδικάτα είναι σημαντικότερο από το πρόβλημα της διεθνούς απομόνωσης» που επιχειρεί ο αρθρογράφος δεν ευσταθεί ιδιαίτερα. Αν όμως παρ' όλα αυτά έπρεπε να επιλέξουμε **μία μόνο** -το οποίο δεν είναι σωστό- αιτία γραφειοκρατικοποίησης, αυτή θα ήταν ακριβώς η διεθνής απομόνωση της ΕΣΣΔ. **Πρώτον**, γιατί ήταν ο βασικός λόγος για την οικονομική καθυστέρηση της χώρας και τα οικονομικά της προβλήματα, τα οποία αποτελούν την πρωταρχική αιτία εμφάνισης της γραφειοκρατίας. Όπως λέει ο Τρότσκι: *«Η βάση της γραφειοκρατικής κυριαρχίας είναι η φτώχεια της κοινωνίας σε αντικείμενα κατανάλωσης.[...]Όταν υπάρχουν αρκετά αγαθά σε ένα κατάσταση οι καταναλωτές μπορούν να έρθουν όποτε θέλουν. Όταν υπάρχουν λίγα αγαθά, οι αγοραστές αναγκάζονται να κάνουν ουρά. Όταν οι ουρές γίνουν πολύ μακριές, είναι αναγκαίο να διοριστεί ένας χωροφύλακας για να διατηρεί την τάξη. Αυτή είναι η αφετηρία της εξουσίας της σοβιετικής γραφειοκρατίας.»*[15]. Και **δεύτερον**, γιατί μια νέα επανάσταση στην Ευρώπη όπως αναμενόταν, δεν θα έσπαγε απλά την απομόνωση της ΕΣΣΔ, αλλά θα έδινε αντικειμενικά και νέα ορμή και ενθουσιασμό στο Ρωσικό προλεταριάτο, που είχε ήδη αρχίσει να αποτραβιέται από τον πολιτικό στίβο. Αυτό φάνηκε καθαρά και το 1923, στην τελευταία προσπάθεια των Γερμανών εργατών να καταλάβουν την εξουσία, όπου οι Ρώσοι συνάδελφοί τους αντιμετώπισαν με ιδιαίτερο ενθουσιασμό αυτήν

την προσπάθεια στέλνοντας μέρος του μισθού τους ή και ετοιμαζόμενοι να σχηματίσουν ένοπλα αποσπάσματα για να βοηθήσουν την επανάσταση.

δ) Αποτελεί ιστορική και πολιτική αυθαιρεσία η παρουσίαση του αυταρχικού εσωκομματικού καθεστώτος σαν εγγενές χαρακτηριστικό του μπολσεβίκικου κόμματος. Είναι γνωστό ότι από το 1903 μέχρι το 1921, ολόκληρη η ιστορία του κόμματος είναι η ιστορία των αντιπαρατιθέμενων τάσεων του. Είναι δύσκολο να βρει κανείς σε ολόκληρη την ιστορία της αριστεράς, ακόμη και μέχρι σήμερα, άλλο κόμμα που να έχει καταφέρει σε τέτοιο βαθμό να συνδυάζει την πλέρια δημοκρατία στο εσωτερικό του με την ατσάλινη πειθαρχία και τον συγκεντρωτισμό στη δράση.

ε) Το ζήτημα του 10ου συνεδρίου και της απόφασης των Μπολσεβίκων να απαγορέψουν τόσο όλα τα υπόλοιπα κόμματα όσο και το σχηματισμό τάσεων και φραξιών μέσα στο Κόμμα είναι πράγματι πολύ σημαντικό. Κατ' αρχήν είναι γνωστό ότι αυτή η απόφαση-τουλάχιστον στο πρώτο σκέλος της- ήταν σε μεγάλο βαθμό αναγκαστική: Όλα τα αντιπολιτευόμενα κόμματα είχαν στραφεί **ένοπλα** εναντίον της σοβιετικής εξουσίας. Δεύτερον, ήταν μια απόφαση που θεωρούνταν δεδομένο για τους Μπολσεβίκους ότι θα είχε ένα προσωρινό χαρακτήρα. Άλλωστε δεν προκύπτει από πουθενά, από κανένα επίσημο ντοκουμέντο του κόμματος, από κανένα άρθρο του Λένιν, του Τρότσκι και οποιουδήποτε άλλου σημαντικού κομματικού στελέχους ότι η απόφαση αυτή θα είχε έναν μόνιμο ή πολύ περισσότερο στρατηγικό χαρακτήρα. Ακόμα και την πρώτη περίοδο μετά την επικράτηση του σταλινισμού, το «κυνήγι μαγισσών» που εξαπολύθηκε ενάντια στην Αντιπολίτευση βασιζόταν στις -καταφανώς παραποιημένες- θέσεις της, ή σε ανυπόστατες κατηγορίες για κατασκοπεία, σαμποτάζ κλπ, και όχι σε καθ' αυτό το γεγονός ότι αποτελούσε αντιπολίτευση. Η εισαγωγή του αντιμαρξιστικού δόγματος, «μία τάξη, ένα κόμμα, μία αλήθεια», εισάγεται αρκετά αργότερα από το σταλινισμό. Παρ' όλα αυτά, το γεγονός ότι υπάρχουν αρκετοί λόγοι που εξηγούν την αναγκαιότητα αυτής της δύσκολης απόφασης, εκ του τραγικού αποτελέσματος φαίνεται ότι το μπολσεβίκικο κόμμα δεν υπολόγισε σωστά ορισμένους κινδύνους.

Είναι ωστόσο αδιανόητο έστω και να συγκρίνεται η εσωκομματική ζωή-ακόμα και μετά τις αποφάσεις του 10ου συνεδρίου- όσο ήταν στο τιμόνι του κόμματος ο Λένιν και ο Τρότσκι, με τα αδιανόητα εγκλήματα σε αυτό το πεδίο του σταλινισμού. Ο Λένιν και ο Τρότσκι αντιμετώπιζαν τις αντίπαλες σε αυτούς απόψεις- εντός ή εκτός κόμματος, πριν ή μετά το 10ο συνέδριο-πάντοτε με πολιτικά επιχειρήματα, προσπαθώντας πάντοτε να **κερδίσουν** (τις μάζες, το κόμμα κλπ) στην άποψή τους και ποτέ να την **επιβάλλουν με αντιδημοκρατικά και πολύ περισσότερο με βίαια μέσα**^[16]. Πώς γίνεται τα γκούλαγκ, τα ψυχιατρεία, οι δίκες της Μόσχας, οι εκτελέσεις και οι εξευτελισμοί μεγάλων επαναστατών, η συνωμοσιολογία και η πρακτορολογία να αποτελούν **επιβεβαίωση** της πολιτικής του Μπολσεβικισμού;

στ) Αποτελεί σοβαρότατο ιστορικό λάθος, αλλά κυρίως απαράδεκτη πολιτική χυδαιότητα να εξισώνονται, ακόμα και να συγκρίνονται για οποιοδήποτε λόγο ο σταλινισμός με τον τροτσκισμό. Ο πρώτος αποτελεί μία έκφραση ενός καταπιεστικού, δικτατορικού, ακραία δυσφημιστικού για την υπόθεση της εργατικής τάξης και του σοσιαλισμού συστήματος, ενώ ο δεύτερος ένα πολιτικό ρεύμα με ιστορία περίπου ενός αιώνα, του μόνου ρεύματος μάλιστα που κράτησε ψηλά τη σημαία των επαναστατικών ιδεών και του κομμουνισμού, τόσο όταν τα μέλη του διώκονταν και δολοφονούνταν από τους σταλινικούς, όσο και όταν άλλοι τις τσαλαπατούσαν όπως τα διάφορα ευρωκομμουνιστικά και σταλινικά ρεύματα ή όταν οι πρώην «πούροι» σταλινικοί έτρεχαν για να προλάβουν το τρένο της αγοράς, μετατρέπονταν σε ultra νεοφιλελεύθερους, golden boys, κατέβαζαν τα σφυροδρέπανα και εξίσωναν τον κομμουνισμό με τον ναζισμό. Μία τέτοια σύγκριση αποτελεί **αντικειμενικά** ξέπλυμα του σταλινισμού και των εγκλημάτων του, παρά το ότι ο Δ. Μπελαντής σπεύδει να δηλώσει με κάθε ευκαιρία (όπως και στο συγκεκριμένο κείμενο) πόσο «αντισταλινικός» είναι. Και με την ευκαιρία, ας απαντήσουμε και σε ένα από τα αρκετά αντιτροτσκιστικά σχόλια τα οποία υπάρχουν στο κείμενο και στα οποία μας έχει συνηθίσει ο συγκεκριμένος αρθρογράφος. Σε κάποιο σημείο του άρθρου, για να εξηγήσει την τροπή προς το σεχταρισμό που πήραν κάποιες αντιπολιτεύσεις του λενινισμού, χρησιμοποιεί σαν μέτρο σύγκρισης τον

τροτσκισμό. «Έγιναν», αναφέρει χαρακτηριστικά, «πιο σέχτες κι από τον τροτσκισμό». Αν και το επίπεδο του σχολίου είναι τόσο χαμηλό που κανονικά δεν θα άξιζε σχολιασμού, οφείλουμε να (ξανα)πούμε ορισμένα πράγματα, αν και είμαστε σίγουροι ότι ο κ. Μπελαντής θα δείξει και πάλι «επιλεκτική» μνήμη.

Ο τροτσκισμός και η 4η Διεθνής αποτέλεσαν το μόνο πολιτικό ρεύμα που διέσωσε την πολιτική κληρονομιά του μαρξισμού (μεταξύ αυτών και τα έργα της Ρόζας Λούξεμπουργκ που τόσο φαίνεται να εκτιμάει ο κ. Μπελαντής). Χωρίς την ύπαρξη του τροτσκιστικού ρεύματος είναι σίγουρο ότι η καταστροφική διαστρέβλωση του μαρξισμού από τον σταλινισμό (επανάσταση κατά στάδια, σοσιαλισμός σε μία μόνο χώρα, ζητήματα εσωκομματικής δημοκρατίας, μονοκομματισμός και δικτατορία του προλεταριάτου και πολλά άλλα) θα είχε μια πολύ μεγαλύτερη απήχηση, αν όχι εντελώς καταστροφικές συνέπειες. Υπήρξε επίσης το μόνο πολιτικό ρεύμα που ανέπτυξε και επικαιροποίησε το μαρξισμό[17], ειδικότερα μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Υπήρξε επίσης το μόνο πολιτικό ρεύμα που στήριξε –πολιτικά αλλά και **έμπρακτα**[18]– όλες τις επαναστάσεις (σοσιαλιστικές, αντιιμπεριαλιστικές, αντιγραφειοκρατικές) του 20ου αιώνα. Και τέλος για να κλείσουμε αυτήν την παρένθεση, επειδή κριτής όλων τελικά είναι η ιστορία, αυτή η «σέχτα» αποτελεί μέχρι σήμερα το μόνο πολιτικό ρεύμα της αριστεράς που μετράει δυνάμεις σε παγκόσμιο επίπεδο, που έχει να επιδείξει συμμετοχή, ουσιαστική συμβολή αλλά και πρωταγωνιστικό ρόλο σε αγώνες και κινήματα στο σήμερα. Θα συνιστούσαμε λοιπόν λίγη περισσότερη προσοχή στις εκφράσεις του, Το να μην τοποθετείται κανείς ευθέως σε κάποιο ιστορικό πολιτικό ρεύμα δεν τον απαλλάσσει από το να κριθεί με βάση τις πολιτικές επιλογές του. Και οι πολιτικές επιλογές μέχρι τώρα του Δ. Μπελαντή δεν δικαιολογούν μία τόσο αφ' υψηλού κριτική στον τροτσκισμό.

Παρακάτω, το κείμενο αντιπαραβάλλει απέναντι στους «σταλινικούς και τροτσκιστές» που υποτίθεται είχαν μία ακριβώς ίδια πολιτική απέναντι στο ζήτημα της δημοκρατίας, τις –κατά τη γνώμη του συγγραφέα– «πραγματικές» Αριστερές Αντιπολίτευσεις: Τους «Αριστερούς Κομμουνιστές» του 1918 (Μπουχάριν, Οσσίνσκυ, Ράντεκ), την τάση «Δημοκρατικού Συγκεντρωτισμού» (Σμυρνόφ-Σλιάπνικοφ), την «Εργατική Αντιπολίτευση» (Κολλοντάι, Σλιάπνικοφ, Σμυρνόφ), την «Εργατική Αλήθεια» του Μπογκντάνοφ και την «Εργατική Ομάδα» του Μάισνικοφ.

A) Κατ' αρχήν υπάρχει ένα κενό λογικής σε αυτό το απόσπασμα. Ενώ ο συγγραφέας κατακρίνει τους τροτσκιστές που έκαναν αντιπολίτευση ΜΟΝΟ πάνω στο ζήτημα της διεθνούς επανάστασης και της εσωκομματικής δημοκρατίας, αντιπαραβάλλει σε αυτούς για παράδειγμα την τάση «Δημοκρατικού Συγκεντρωτισμού» που έκανε αντιπολίτευση ΜΟΝΟ πάνω στο ζήτημα της εσωκομματικής δημοκρατίας!

B) Δεύτερον, η πρακτική της παράθεσης αρκετών –και αρκετά ετερόκλητων μεταξύ τους– τάσεων, δεν προσφέρει κάτι σημαντικό πέρα από εντυπωσιασμό. Δίπλα λοιπόν στην «Εργατική Αντιπολίτευση», παρατίθενται οι «Αριστεροί Κομμουνιστές» του Μπουχάριν, Ράντεκ, κ.ά. Δεν μπορεί να παρουσιάζεται σε έναν αναγνώστη μία πολιτική –προβαλλόμενη μάλιστα και ως η «πραγματική» αριστερή αντιπολίτευση, παρουσιάζοντας μία δευτερεύουσα ή τριτεύουσα πλευρά του προγράμματός της και αποσιωπώντας τις βασικές. Η τάση των «Αριστερών Κομμουνιστών» του Μπουχάριν, όπως και ο ίδιος ο Μπουχάριν, δυστυχώς, ταυτίστηκε με το σταλινικό καθεστώς και στο τέλος είχε και αυτός, και πάλι δυστυχώς, οδυνηρό τέλος από τους σταλινικούς όταν δεν τον είχαν ανάγκη.

Γ) Τρίτον, όλες οι τάσεις οι οποίες αναφέρονται από τον Δ. Μπελαντή είχαν το δικαίωμα να αντιπαρατεθούν με την εκάστοτε πλειοψηφία μέσα στο κόμμα, και κυρίως το δικαίωμα να προσπαθήσουν να κερδίσουν την ηγεσία του στα συνέδριά του. Παρ' όλα αυτά όλες –εκτός από την Αριστερή και κατόπιν Ενωμένη Αντιπολίτευση– σιώπησαν ή υποτάχτηκαν στη σταλινική γραφειοκρατία όταν αυτή εδραιώθηκε[19].

Χρειάζεται η εργατική τάξη επαναστατικό κόμμα;

Τα αποσπάσματα του κειμένου που μας δίνουν επιτέλους την εξήγηση του Δ. Μπελαντή για τον εκφυλισμό

και τη γραφειοκρατικοποίηση της Οκτωβριανής Επανάστασης είναι δύο: Το πρώτο, όταν εξηγεί γιατί «οι τρεις επαναστάτες ηγέτες, Λένιν, Τρότσκι και Στάλιν (sic!), δεν είχαν ευήκοο ους στις διαμαρτυρίες των μειοψηφιών μέχρι το 1921». Αυτό σύμφωνα με το συγγραφέα συνδέεται με «μια βασική ιστορική διάσταση του μπολσεβικισμού, την λογική για το συγκεντρωτικό κόμμα πρωτοπορίας, το οποίο εισάγει «από τα έξω» την συνείδηση στην τάξη και γενικότερα κατανοεί το συμφέρον της τάξης αυθεντικότερα από τα απλά μέλη της, μια αντίληψη έντονα γιακωβίνικη, με την αρνητική σημασία αυτού του όρου (αυταρχική, συγκεντρωτική, επιστημονικοφανή, τυχοδιωκτική)».

Και επιστρέφει σε αυτό το ζήτημα στην κατακλείδα του άρθρου του: «Για να ξαναγυρίσουμε στον Οκτώβρη και να κλείσουμε αυτό το άρθρο. Αυτό που όντως διαψεύσθηκε από την κληρονομιά του Οκτώβρη είναι η πολιτική φαντασία ότι κάποιοι «εξαιρετικοί οργανωτές» της (εργατικής) πολιτικής - δίπλα στους «εξαιρετικούς τεχνικούς της (καπιταλιστικής) παραγωγής» καθώς και τους «εξαιρετικούς οργανωτές του θεάματος», που δεν υπήρχαν σχεδόν καθόλου ακόμη τον Οκτώβρη του 1917 αλλά σήμερα υπάρχουν πια σε πληθώρα-μπορούν, αγνοώντας τους πραγματικούς ανθρώπους, να κάνουν την «επανάσταση από τα πάνω» και να επιτύχουν. Αυτό δεν έγινε ποτέ, ούτε και θα γίνει, άλλωστε. Η σοσιαλιστική επανάσταση στηρίζεται στην μακροχρόνια και καθολική συγκρότηση της συνείδησης όλης της τάξης και όχι αποκλειστικά της πρωτοπορίας της ή κάποιων «φωτισμένων» τομέων της, στην μακροχρόνια συνειδητή δράση όλης της τάξης, που αποτελεί και το βασικό εσωτερικό και όχι «εξωτερικό» εφαλτήριο για την ταξική της συνειδητοποίηση. Η πρωτοπορία είναι ένα αξιόλογο όχημα αλλά όχι αναγκαστικά το κύριο όχημα αυτής της διαδικασίας, ο Λένιν είχε εδώ άδικο ιστορικά.»

Το ζήτημα που θέτει ο Δ. Μπελαντής είναι το κατά πόσο μία από τις βασικές προϋποθέσεις για τη νίκη της σοσιαλιστικής επανάστασης και την εγκαθίδρυση της δικτατορίας του προλεταριάτου είναι το κόμμα νέου τύπου.

Πριν απαντήσουμε σε αυτό-που κατά τη γνώμη μας αποτελεί την ουσία ολόκληρου του άρθρου- πρέπει για ακόμη μία φορά να απαντήσουμε σε πολιτικές και ιστορικές ανακρίβειες, αλλά και να επισημάνουμε κάποιες αντιφάσεις του ίδιου του συγγραφέα:

Ας μας απαντήσει ο Δ. Μπελαντής πότε οι μπολσεβίκοι αγνόησαν «τους πραγματικούς ανθρώπους»^[20]; Ακόμα και ο χειρότερος πολέμιος της Οκτωβριανής Επανάστασης δεν μπορεί παρά να αναγνωρίσει ότι ολόκληρη η πολιτική του Μπολσεβίκικου Κόμματος, και ειδικότερα από το Φλεβάρη μέχρι τον Οκτώβρη του 1917 στηρίχθηκε σε μία πρωτοφανή στα δεδομένα της πολιτικής συνεχή «σφυγμομέτρηση» των διαθέσεων των μαζών, σε μια αδιάκοπη προσπάθεια για να κερδηθούν πάνω σε μια επαναστατική πολιτική.

Πότε ακριβώς οι μπολσεβίκοι αρνήθηκαν το καθήκον να συνεισφέρουν στην «μακροχρόνια και καθολική συγκρότηση της συνείδησης της τάξης»; Ή καλύτερα, ποιος το έχει κάνει περισσότερο από αυτούς στην ιστορία του εργατικού κινήματος; Επί 12 χρόνια, από την ήττα της επανάστασης του 1905 μέχρι το 1917 το μπολσεβίκικο κόμμα έκανε -παρά τα υπαρκτά πολιτικά του λάθη- μία αδιάκοπη δουλειά για την οργάνωση των εργατικών μαζών στα εργοστάσια και τις εργατικές συνοικίες. Από το ξέσπασμα της Φεβρουαριανής επανάστασης και μέχρι τον Οκτώβρη, όταν οι μενσεβίκοι και οι εσέροι μοίραζαν με τους αστούς τις καρέκλες στα υπουργικά συμβούλια, οι μπολσεβίκοι κέρδιζαν μέρα με τη μέρα, ώρα με την ώρα την εμπιστοσύνη του εργάτη, του αγρότη και του στρατιώτη.

Ας μας απαντήσει επίσης πότε οι μπολσεβίκοι προσπάθησαν να κάνουν μια «επανάσταση από τα πάνω»;^[21] Για να απαντήσουμε σε αυτόν τον ισχυρισμό δεν θα χρειαστεί να ανατρέξουμε σε κάποιον κλασικό του μαρξισμού ή σε κάποιο επίσημο ντοκουμέντο του μπολσεβίκικου κόμματος. Θα παραθέσουμε απλώς ένα απόσπασμα του... Δ. Μπελαντή (!) από το ίδιο αυτό κείμενο το οποίο σχολιάζουμε!:

«Η εξέγερση των Μπολσεβίκων στην Πετρούπολη την 25-10-1917 (με το παλιό ημερολόγιο) είχε μια βαθιά αιτιώδη συνάφεια με την επαναστατική διάθεση της μεγάλης πλειοψηφίας της εργατικής τάξης, οργανωμένης στα συμβούλια και μη, καθώς και με τις μη προλεταριακές λαϊκές τάξεις, τους φτωχούς και μεσαίους αγρότες, την διανοήση και τους άνεργους ή τους παλιούς και νέους στρατιώτες. Χωρίς αυτήν την μαζική τεράστια υποστήριξη, η επανάσταση θα είχε σύντομα καταρρεύσει. Ιδίως, η φάση του Εμφυλίου Πολέμου από το 1918 ως και το 1920 και του πολεμικού κομμουνισμού δεν θα ήταν νικηφόρα για τους Μπολσεβίκους, αν εκατομμύρια άνθρωποι συνειδητά και όχι καταναγκαστικά δεν έδιναν τις ζωές τους για την απόκρουση των Λευκών και της πολύμορφης ιμπεριαλιστικής επέμβασης.»

Με αυτό το απόσπασμα θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε αν γνωρίζαμε ότι σε άλλο άρθρο του ο Δ. Μπελαντής δεν θα το ανασκευάζε.

Δεν υπάρχει φυσικά ο χώρος, ούτε η ανάγκη να αναπαραχθεί ολόκληρη η επιχειρηματολογία πάνω σε αυτό το ζήτημα όπως βασικά παρουσιάζεται από τον Λένιν στο «*Τι να κάνουμε*;». Παρ' όλα αυτά πρέπει να γίνουν κάποιες σύντομες επισημάνσεις:

α) Μπορεί η εργατική τάξη να αναπτύξει σαν τέτοια στο σύνολο της και ταυτόχρονα μία ταξική και επαναστατική συνείδηση; Δηλαδή μία συνείδηση των ιστορικών της συμφερόντων, για την ανατροπή του καπιταλισμού και την οικοδόμηση του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού; Αν ναι, πράγματι δεν υπάρχει η ανάγκη οργάνωσης της πρωτοπορίας σε ένα τέτοιο κόμμα. Όμως ο Δ. Μπελαντής δεν ισχυρίζεται κάτι τέτοιο. Επομένως εφ' όσον δεν υπάρχει άρνηση της ύπαρξης της πρωτοπορίας της εργατικής τάξης -κάτι στο οποίο θα μπορούσαμε να ασκήσουμε κριτική- το μόνο που μπορούμε να πούμε είναι ότι ο Δ. Μπελαντής για ακόμη μια φορά δεν καταλαβαίνει όχι μόνο το πνεύμα αλλά ούτε και τα γράμματα του μαρξισμού και ειδικά του μπολσεβικισμού. Ο Λένιν, ο Τρότσκι και οι υπόλοιποι μεγάλοι επαναστάτες ποτέ δεν μπήκαν στη λογική να κρίνουν ποιο είναι πιο σημαντικό για την επανάσταση, το κόμμα ή οι μάζες, η πρωτοπορία ή η εργατική τάξη στο σύνολό της. Μία τέτοια λογική είναι λογική μπακάλη, δεν ταιριάζει σε μαρξιστές. Θα ήταν σαν να ρωτάμε έναν γιατρό ποιο είναι πιο σημαντικό για τη γέννηση ενός παιδιού, τα γεννητικά κύτταρα του άντρα ή της γυναίκας. Η ανάγκη οργάνωσης της πρωτοπορίας σε ένα επαναστατικό κόμμα νέου τύπου, όχι μόνο δεν υποβιβάζει την σημασία της εργατικής τάξης και της οργάνωσής της αλλά αντίθετα προκύπτει από αυτήν.

Ας αφήσουμε το Λέον Τρότσκι να απαντήσει στον αρθρογράφο με το πολύ γνωστό του απόσπασμα από την Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης:

«Οι μάζες δεν ρίχνονται στην επανάσταση μ' ένα πανέτοιμο σχέδιο κοινωνικής αλλαγής, μα με το στυφό αίσθημα πως δεν μπορούν πια να υποφέρουν το παλιό καθεστώς. Μόνο ο διευθυντικός κύκλος της τάξης τους κατέχει ένα τέτοιο πολιτικό πρόγραμμα, που χρειάζεται ωστόσο να επαληθευτεί από τα γεγονότα και να επιδοκιμαστεί από τις ίδιες τις μάζες... Χωρίς διευθυντική οργάνωση, η ενέργεια των μαζών θα διασκορπιζόταν όπως ο ατμός που δεν είναι κλεισμένος μέσα σ' έναν κύλινδρο με έμβολο. Ωστόσο, η κίνηση δεν προέρχεται ούτε από τον κύλινδρο ούτε από το έμβολο. Προέρχεται από τον ατμό.»[22]

β) Είναι δυνατόν η πρωτοπορία να αντιλαμβάνεται –σε δεδομένες χρονικές συγκυρίες- τα ιστορικά αλλά και τα άμεσα συμφέροντα της τάξης καλύτερα από την τάξη στο σύνολό της; Ας αναλογιστούμε: Η εργατική τάξη –όχι μόνο της Ρωσίας αλλά και σχεδόν σε παγκόσμια κλίμακα- στην αρχή του Α' ΠΠ είχε σε μεγάλο βαθμό οδηγηθεί από τη Σοσιαλδημοκρατία στο милитаристικό-εθνικιστικό δηλητήριο των ιμπεριαλιστών και τη συμμετοχή της στον πόλεμο. Οι μπολσεβίκοι –και συνολικά η διεθνιστική πτέρυγα

της πρώην 2ης Διεθνούς παρέμενε μια απομονωμένη μειοψηφία. Αργότερα, η ρώσικη εργατική τάξη ποθούσε ειλικρινά την συμμετοχή όλων των εργατικών κομμάτων στην Προσωρινή κυβέρνηση μετά την Φεβρουαριανή Επανάσταση. Οι μπολσεβίκοι παρά την αφόρητη πίεση παρέμεναν εκτός αυτής. Και από την αντίθετη μεριά: Η μεγάλη πλειοψηφία της εργατικής τάξης -και μεγάλου κομματιού της πρωτοπορίας της- πίεζαν για ένοπλη ανατροπή της Προσωρινής Κυβέρνησης τον Ιούλιο του 1917. Οι μπολσεβίκοι συνιστούσαν και προσπαθούσαν να αποτραπεί, γιατί πίστευαν ότι κάτι τέτοιο θα ήταν πρόωρο και πολύ πιθανό να οδηγήσει σε ήττα. Τι θα είχε γίνει αν οι μπολσεβίκοι είχαν υποχωρήσει έστω και μία φορά σε αυτές τις πιέσεις -οι οποίες φυσικά δεν προέκυπταν από κάποιον αντεπαναστατικό χαρακτήρα της εργατικής τάξης, αλλά ακριβώς από την αδυναμία της να αντιληφθεί σφαιρικά τα ιστορικά συμφέροντά της;

Και για να έρθουμε στο σήμερα: Η πλειοψηφία της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων πίστευε το 2015 σε μια αλλαγή της αφόρητης κατάστασης που είχε δημιουργηθεί στην Ελλάδα με τα μνημόνια, μέσω της εκλογής του ΣΥΡΙΖΑ. Η στάση μερικών οργανώσεων της άκρας και επαναστατικής αριστεράς να παραμείνουν εκτός αυτής της προσπάθειας, να προειδοποιήσουν για τα όρια του ΣΥΡΙΖΑ, τις πολιτικές του αδυναμίες κλπ, αντιμετωπίστηκε πολλές φορές με δυσπιστία, ή και κόστισε σε πρόσκαιρα οργανωτικά οφέλη, πολιτική επιρροή κλπ. Ας αναλογιστούμε όμως: Πόσο χειρότερη θα ήταν η κατάσταση για το κίνημα, την αριστερά, την ίδια την εργατική τάξη σε τελική ανάλυση, αν οι παραπάνω οργανώσεις είχαν ενδώσει σε αυτήν την πίεση;

Υ) Θα ήταν δυνατή η νικηφόρα έκβαση της Οκτωβριανής Επανάστασης χωρίς τη στιβαρή καθοδήγηση των Μπολσεβίκων; Ή θα χανόταν αυτή η ευκαιρία πράγμα που σύμφωνα και πάλι με τον Δ. Μπελαντή θα σήμαινε (λανθασμένα και υπερβολικά κατά τη γνώμη μας) ότι *«τα ζητήματα της σοσιαλιστικής εξουσίας δεν θα είχαν τεθεί και δεν θα είχε επιχειρηθεί η επίλυσή τους, έστω με αβέβαιο, αχαρτογράφητο και πολύ δύσκολο τρόπο. Και ο μαρξισμός θα είχε γνωρίσει έναν πρόωρο και αναντίστρεπτο θάνατο»;*

Ο προβληματισμός-ή καλύτερα η αρνητική στάση- του αρθρογράφου πάνω στο ζήτημα του κόμματος δεν είναι καινούρια: Είναι ακριβώς η ίδια με αυτή των μενσεβίκων του 1903, των μενσεβίκων και εσέρων του 1917, του Κάουτσκι, της 2ης και 2 ½ Διεθνούς, και όλων των επικριτών της Οκτωβριανής Επανάστασης τον 20ο αιώνα. Δεν παρουσιάζει καμία διαφορά στην ουσία, έστω κι αν εδώ σερβίρεται με...ολίγον Γκράμσι, Λούξεμπουργκ, Κολοντάι κλπ. Και όπως σε όλες τις προηγούμενες πολεμικές, το πραγματικό ερώτημα είναι κατά πόσο η εργατική τάξη χρειάζεται να οικοδομήσει το δικό της επαναστατικό κόμμα γενικά.

Από αυτήν τη σκοπιά, το άρθρο πράγματι θίγει το θέμα με την πιο ζωτική σημασία από αυτά που ανέδειξε ο Οκτώβρης του 1917, παρ' όλο που δίνει -ή καλύτερα αφήνει να εννοηθεί- την πιο λανθασμένη απάντηση.

Επί έναν αιώνα όλοι οι αντίπαλοι της επανάστασης, αστοί και ρεφορμιστές, προσπαθούσαν να αποδομήσουν το φαινόμενο του Οκτώβρη. Το προσπάθησαν με θεωρίες συνωμοσίας, το απέδωσαν σε «ρωσική ιδιαιτερότητα», κυνήγησαν τους κομμουνιστές, δυσφήμισαν και συκοφάντησαν την εναλλακτική λύση της εργατικής τάξης. Τίποτα από αυτά δεν πέτυχε, τουλάχιστον στο βαθμό που ήθελαν. Οι εργαζόμενοι και οι καταπιεσμένοι όλου του κόσμου συνέχιζαν και συνεχίζουν να εμπνέονται από τις μεγάλες εξεγέρσεις και επαναστάσεις, που ανάμεσα τους την κορυφαία θέση κατέχει ο Οκτώβρης του 1917. Αυτό όμως που δεν κατάφεραν οι αστοί το κατάφερε η σταλινική γραφειοκρατία. Μετέτρεψε το πρώτο εργατικό κράτος σε μια βάνουση δικτατορία, διαστρέβλωσε έννοιες όπως κόμμα, οργανωμένη πάλη, δημοκρατικός συγκεντρωτισμός, σοβιέτ κλπ σε τεράστιο βαθμό. Τα αποτελέσματα είναι ορατά σήμερα. Μπορεί το τέλος της ιστορίας να μην ήρθε, μπορεί να έχουμε αγώνες και εξεγέρσεις σημαντικές ή και μεγαλειώδεις, στο ζήτημα όμως της οργάνωσης της πρωτοπορίας, το εργατικό κίνημα βρίσκεται αρκετά πιο πίσω απ' ό,τι βρισκόταν τον Οκτώβρη του 1917.

Πάνω σε αυτό το πρόβλημα, τρεις απόψεις αναπτύχθηκαν:

1. Των απολογητών του σταλινισμού, οι οποίοι απέρριπταν και συνεχίζουν να απορρίπτουν σαν αστική προπαγάνδα αυτό που όλη η εργατική τάξη είδε με τα μάτια της
2. Των επαναστατών μαρξιστών, οι οποίοι εξήγησαν το φαινόμενο, πάλεψαν και συνεχίζουν να παλεύουν για την συγκρότηση της εργατικής τάξης και την σοσιαλιστική επανάσταση.
3. Και των αστών αναλυτών οι οποίοι έσπευσαν να αποδώσουν όλη την εκφυλιστική πορεία στον ίδιο τον μαρξισμό, το λενινισμό τον μπολσεβικισμό.

Με αυτήν τη τρίτη άποψη συντάσσονται και οι περισσότεροι ρεφορμιστές αναλυτές. Με αυτήν την άποψη συντάσσεται -θελημένα ή αθέλητα- και ο Δ. Μπελαντής. Η άνοδος των εργατικών αγώνων και του εργατικού κινήματος κατά τις 2-3 δεκαετίες μετά το Β΄ΠΠ **σάρωσε** τον Σταλινισμό, όπως και οι ήττες από τα μέσα τις δεκαετίες του '80 και μετά επανέφεραν ορισμένες καρικατούρες του. Ας είναι βέβαιος ο Μπελαντής ότι μια νέα άνοδος των αγώνων και της παγκόσμιας επανάστασης θα εξαλείψει όλα τα υπολείμματα του σταλινισμού και θα επαναφέρει τις αξίες και τις αρχές του εργατικού κινήματος και του επαναστατικού μαρξισμού. Τα τσιμπολογήματα από δω και κει, δεν είναι Μαρξισμός είναι τσαρλατανισμός.

Τι εναλλακτική προτείνουν οι θιασώτες αυτής της άποψης, μαζί τους και ο αρθρογράφος; Ασφαλώς δεν ευσταθεί σαν απάντηση «*η μακροχρόνια και καθολική συγκρότηση της εργατικής τάξης*» την οποία αναφέρει στο άρθρο του. Αφ' ενός γιατί πρόκειται για μια τόσο αφηρημένη έννοια που μπορεί να περικλείει τα πάντα και τίποτα, αφ' ετέρου γιατί δείξαμε ήδη ότι η πάλη για το επαναστατικό κόμμα όχι μόνο δεν αναιρεί αυτό το καθήκον αλλά το τοποθετεί στο υψηλότερο επίπεδο. Η αλήθεια είναι ότι η «αριστερή» εκδοχή της αμφισβήτησης της ανάγκης για το επαναστατικό κόμμα, πάει σχεδόν πάντα χέρι χέρι με διάφορες θεωρίες περί «*μετώπων της αριστεράς*», «*πολυσυλλεκτικών*», «*αντικαπιταλιστικών*», ή και πιο σύγχρονα «*αντιμνημονιακών*» κομμάτων και μετώπων. Κι εδώ όμως η ιστορία είναι αμείλικτη. Η «μετωπολογία» όσο κι αν θέλει να παρουσιάζεται σύγχρονη και εναλλακτική είναι γέννημα της ύφεσης του επαναστατικού κινήματος. Τα διάφορα διαταξικά -είτε στη σύνθεση, είτε στην πολιτική είτε και στα δύο- μέτωπα έχουν να επιδείξουν μόνο ήττες για την εργατική τάξη, και συνήθως οδυνηρές: Κυβέρνηση Λαϊκού Μετώπου στην Ισπανία, Λαϊκό Μέτωπο στη Γαλλία, ΕΑΜ, αλλά και πιο σύγχρονα ο ΣΥΡΙΖΑ τις συνέπειες του οποίου πληρώνει σήμερα όχι μόνο ολόκληρη η αριστερά αλλά συνολικά η εργατική τάξη, τα φτωχά λαϊκά στρώματα και η νεολαία.

Το ζήτημα του επαναστατικού κόμματος είναι θεμελιώδες. Και είναι ένα από τα βασικότερα διδάγματα του Οκτώβρη ότι η εμπιστοσύνη των επαναστατών στις αστείρευτες δυνατότητες της εργατικής τάξης μπορεί και πρέπει να συνδυάζεται με την αδιάκοπη πάλη για τη βελτίωση των όρων για την πραγματοποίηση της επανάστασής της. Είναι ένας δρόμος πράγματι δύσκολος, αλλά όπως έχει φανεί, ο μοναδικός και ο πιο σύντομος. Όποιος προσπαθεί να «κόψει δρόμο» μέσα από «μέτωπα», «ιστορικούς συμβιβασμούς», «κοινοβουλευτικές εναλλαγές», καταλήγει, ανεξαρτήτων προθέσεων, σε προδοσίες και ήττες για το εργατικό κίνημα.

Γιάννης Σμυρλής

Σωφρόνης Παπαδόπουλος

[1] Ο Δ. Μπελαντής σ' όλα τα γραπτά εξετάζει, θέσεις, απόψεις κ.λπ., έξω από τις συνθήκες που γράφτηκαν, όπως και το λόγο για τον οποίο γράφτηκαν. Αυτό το λάθος του τον οδηγεί να δίνει χαρακτηρισμούς σκληρούς και άστοχους όπως στο Τρομοκρατία και Κομμουνισμός (Τρότσκι) ή στο Τα άμεσα καθήκοντα της σοβιετικής εξουσίας (Λένιν) και πολύ περισσότερο στο σημαντικότατο βιβλίο του

Πρεομπραζένσκι Νέα Οικονομική (αμετάφραστο στα ελληνικά). Η συνήθης κατηγορία για τον παραγωγισμό που εκτοξεύει για τους μαρξιστές είναι εντελώς αστήρικτη και μάλλον συγχέει τον μαρξισμό με τον σταχανοφισμό. «Εμείς οι σοσιαλιστές και μαρξιστές δε συμμεριζόμαστε το ανεύθυνο δόγμα της “παραγωγικότητας” των δεκαετιών του ’50 και του ’60.», απόσπασμα από το βιβλίο του Ε. Μαντέλ, Τα Μακρά Κύματα της Καπιταλιστικής Εξέλιξης, εκδ. Εργατική Πάλη, σελ. 79

[2] **Ν. Λένιν**, Άπαντα, 45ος τόμ. εκδ. Σύγχρονη Εποχή, σελ 389.

[3] **Λ. Τρότσκι**, *Η νέα Πορεία*, εκδ. Αλλαγή

[4] **Λέον Τρότσκι**, *Η Τρίτη διεθνής μετά τον Λένιν*, εκδ. Εργατική Πάλη

[5] **Λέον Τρότσκι**, *Η Ταξική Φύση της Σοβιετικής Ένωσης*, εκδ. Αλλαγή

[6] **Λέον Τρότσκι**, *Η Ταξική Φύση της Σοβιετικής Ένωσης*, εκδ. Αλλαγή, σελ. 45.

[7] **Λέον Τρότσκι**, *Η Προδομένη Επανάσταση*, εκδ. Εργατική Πάλη

[8] Έννοια που χρησιμοποιείται και στη *Γερμανική Ιδεολογία* των **Κ. Μαρξ-Φρ. Ένγκελς**.

[9] Πολλά βρίσκονται στη συλλογή κειμένων (και αλλού) του Λέον Τρότσκι κάτω από το γενικό τίτλο, *Στην Υπεράσπιση του Μαρξισμού*, εκδ. Αλλαγή.

[10] Ο Κάουτσκι ήταν αυτό πρώτος μίλησε από τις αρχές της δεκαετίας του ’20 για «κρατικό καπιταλισμό» και «γραφειοκρατικό κολεκτιβισμό»

[11] Οι Σάχτμαν και Μπάρναμ, υποστήριζαν την άποψη του «γραφειοκρατικού κολεκτιβισμού» και οι Τόνι Κλιφ και Μπετελέμ του «κρατικού καπιταλισμού».

[12] Πολλοί από τους υπερασπιστές αυτών των «ερμηνειών» κατέληγαν να ταυτίζονται με απόψεις της δεξιάς. Άλλοι τάχτηκαν με τους αμερικάνους στο πόλεμο του Βιετνάμ, ενώ άλλοι θεώρησαν τη σύγκρουση σ’ αυτή τη χώρα ενδοαστική, όπως είχαν κάνει νωρίτερα για τον πόλεμο της Κορέας. Τέλος, παρά το χαρακτηρισμό για την ΕΣΣΔ, η θέση τους για τα σταλινικά ΚΚ ήταν ότι πρόκειται για εργατικά κόμματα!

[13] **3η Διεθνής, τα 4 Πρώτα Συνέδρια**, Εκδ. Εργατική Πάλη, σελ. 339, 341. Ο εργατικός έλεγχος είναι παλιά διεκδίκηση της διεθνούς εργατικής τάξης και του εργατικού κινήματος, υιοθετήθηκε από την 3η Διεθνή στο 3ο Συνεδριό της και συμπεριλήφθηκε στο Μεταβατικό Πρόγραμμα. Για περισσότερα δες το βιβλίο του **Ερνέστ Μαντέλ**, *Εργατικός έλεγχος, Εργατικά συμβούλια, Αυτοδιαχείριση*. Δυστυχώς στα ελληνικά υπάρχει μόνο ο 1ος τόμος (3 τόμοι όλο το έργο) από τις Εκδόσεις Καστανιώτης, ωστόσο αρκεί για να διαπιστωθεί ότι ο Δ. Μπελαντής κάνει πάλι λάθος.

[14] **Η πλατφόρμα της Ενωμένης Αντιπολίτευσης**, Εκδόσεις Εργατική Πάλη, 2016. Συγκεκριμένα δες, «*Η κατάσταση της εργατικής τάξης και τα συνδικάτα*», σελ.37-39, και «*Τα Σοβιέτ*», σελ 74.

[15] **Λέον Τρότσκι**, *Προδομένη Επανάσταση*, Εκδ. Εργατική Πάλη, σελ.109

[16] Είναι γνωστή η ερώτηση που απευθύνθηκε πολλές φορές στον Λ. Τρότσκι γιατί δεν χρησιμοποίησε τον στρατό, όπως και η απάντηση που έδωσε, που ήταν κατηγορηματικά αρνητική.

[17] Υπήρχαν φυσικά πολλοί μαρξιστές με πολύ σημαντική θεωρητική συνεισφορά σε διάφορους τομείς του μαρξισμού όπως ο Λούκατς, ο Γκράμσι (σίγουρα όχι με τον τρόπο που «δεινοπαθεί» στα χέρια των ευρωκομμουνιστών) κλπ. Όμως η 4η Διεθνής αποτέλεσε το μόνο πολιτικό ρεύμα που οργανώθηκε και σε πολιτική οργάνωση, συνδυάζοντας έτσι τη θεωρία με την επαναστατική πρακτική.

[18] Είναι γνωστή για παράδειγμα η συνεισφορά της 4ης Διεθνούς –με εξέχοντα ρόλο Ελλήνων τροτσκιστών (Λιβιεράτος, Θωμαδάκης κλπ) -στον ένοπλο αντιαποικιακό αγώνα των Αλγερίνων.

[19] Είναι προφανές ότι ο Δ. Μπελαντής ή δεν γνωρίζει καθόλου την ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης ή βρίσκεται σε πλήρη σύγχυση, και άλλα λέει τη μια φορά και άλλα την άλλη (πχ, στο άρθρο του [«Για τον τροτσκισμό, παλιό και νέο»](#) (19.2.2016, ανάρτηση pandiera.gr). Γιατί δεν είναι δυνατόν να συγκρίνει την ανάλυση και τη δράση της Αριστερής Αντιπολίτευσης, της Ενωμένης Αντιπολίτευσης του 1927 και του Λ. Τρότσκι για τη γραφειοκρατικοποίηση/Σταλινισμό με τα «αντιπολιτευτικά» ρεύματα τα οποία αναφέρει.

[20] Αυτή τη συκοφαντία εκτοξεύουν όλοι οι οπαδοί του Αλτουσέρ σε όλους τους μαρξιστές και στον ίδιο τον Μαρξ.

[21] Η άποψη αυτή είναι η θέση των σοσιαλδημοκρατών και των ευρωκομμουνιστών: Με λίγα λόγια ότι οι μπολσεβίκοι υφάρπαξαν την εξουσία, και ότι ο Οκτώβρης δεν ήταν επανάσταση αλλά πραξικόπημα των μπολσεβίκων.

[22] **Λέον Τρότσκι, Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης**, Ά τόμος, σελ. 16, Εκδόσεις Εργατική Πάλη